

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת דברים"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

כי כשמשנה רבנו ברכם, התכוין לברכם בכל לבו ובכל נפשו בכל מה שנכלל בשמו, וכך גם ראוי לאהוב את ישראל בכל מהותו...

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם ואשימם בראשיכם (א, יג)

בספר "אזור אליהו" לאחד מגדולי תלמידי הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע מובא כך: דבר ידוע הוא, שכאשר אדם מישראל נמצא בצער, אף השכינה מצטערת עמו, שהרי כך מצינו בתהילים (צא, טו) "עמו אנוכי בצרה". וכך אמרו חז"ל (סנהדרין מג): "בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי". וכאשר הצער נוגע בשכינה, בודאי נפדה האדם מן הצער, אולם כאשר האדם מרחיק את עצמו מהקב"ה על ידי מעשיו המכוערים, ואינו דבוק לשכינה, לא נאמר עלי "עמו אנוכי בצרה", כי הקב"ה אינו עמו כלל, שכן איש כזה הוא נפרד מהבורא, כמו שנאמר (משלי יח, ב) "לתאוה יבקש נפרד". משום כך יעצו חז"ל (בבא בתרא קמז) "כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" – זאת משום שכאשר הולך אל הצדיק ומבקש רחמים, והצדיק מכניס את עצמו לצערו של אותו אדם – ממילא הצער כבר נוגע בשכינה הקדושה, כי הצדיק דבוק בו יתברך ומתקיים בו "עמו אנוכי בצרה", ועל ידי זה נפדה האדם מן הצער ובאה לו ישועה.

ועתה נשוב לפסוק שלפנינו: משה רבינו, שהתורה מעידה שהיה "עניו מאד", כאשר באו אליו יהודים לספר להם את צרותיהם, היה חושב ברוב ענותנותו שמכיון שאינו בדבקות הגמורה בקב"ה, לא יועיל אם הוא יצער את עצמו, ומשום כך אמר: "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם", וכוונתו היתה כך: "ידועים" – מלשון התחברות (כמו "והאדם ידע את הוה", "לשבטיכם" – הכוונה ליסורים שלכם (מלשון "שבט מוסר"), ועל ידי שהאנשים החכמים והצדיקים יצטערו בצערכם, אז "ואשימם בראשיכם", כלומר: יגיע צערכם לבורא יתברך, שהוא ראש כל הראשים, וכך תבוא הישועה...

לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדול תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתיו (א, יז)

מעשה נורא אירע בזמנו של הרה"ק הסבא משפולי זי"ע כאשר השתמש בפסוק זה: כאשר הסבא משפולי הנהיג את עדתו אירע שנה אחת שהיה רעב גדול בארץ, והיהודים סבלו ביותר מן הרעב, והיו בצרה גדולה. ה"סבא" קדישא שדרכו היה לזון ולפרנס עניים ואביונים, ובפרט אלמנות ויתומים, והיה להם לאב, לא יכול לשית עצות בנפשו, וצעקת אלפי עניים, ובתוכם נשים וטף, שללה את מנוחתו. מגודל כאבו ועגמת נפשו עברו כמה שבועות שלא חכנים כמעט שום דבר מאכל לפיו...

הרעב הלך והתפשט בכל מרחבי רוסיה, ותקפה הצרה בכל תפוצות ישראל. הרבה צדיקים שלחו מכתבים אל ה"סבא" קדישא משפולי שירעיש עולמות לבטל גזירת הרעב, שהרי הוא מלומד בניסים. כתב ה"סבא" מכתבים לעשרה צדיקים גדולי הדור, ומהם הרה"ק רבי

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריככם (א, יב)

"טרחכם" – מלמד שהיו ישראל טרחני, "ומשאכם" – מלמד שהיו אפיקורסין (רש"י).

שאל הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע – מילא מהמילה "טרחכם", מבינים אנו מפירושה המילולי, שהכוונה שהיו טרחני, אבל מניין לרש"י ש"משאכם" הכוונה לאפיקורסים, הרי מהפירוש המילולי אינו מובן כן?

אלא הסביר ואמר: משאכם היא אפיקורסות – יודעים אתה למה? כי האפיקורסות היא משא כבד על האדם, וסבל קשה, ואילו למאמין יש משענת חזקה ומוצקה – משא חיוו קל יותר, שהכל אצלו מבוסס באמונת אומן, ואילו האפיקורס טעון ספקות והרהורים המעיקים עליו כל הזמן וכך גורם שמשא החיים קשה עליו ביותר. וזהו "משאכם" – מלמד שהיו אפיקורסין, כי רק לאפיקורס שמחשבותיו מתרועעצם במוחו יש משא כבד, בבחינת משאכם...

ה' אלקי אבותיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר צוה לכם (א, יא)

"יוסף עליכם ככם אלף פעמים", ומהו שוב ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, אלא אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לברכותינו כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אשר אם יוכל איש למנות וכו' (בראשית יג, טז) אמר להם: זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם (רש"י).

הרה"ק רבי ברוך ממזיבוב זי"ע נתן הסבר מעניין לדברי רש"י: שהרי ידוע שכל המצוות יש להן שיעור וגבול. כגון: "ציצית" – מספר החוטמים המדויק, "סוכה" – מידת הגובה והדפנות, "תפילין" – מספר הפרשיות, וכו', אבל רק במצוות אהבת ה' ויראתו אין לכך גבול ומידה. ולמה? כי כל המצוות מפי משה שמענו, וכמו שהוא היה ילוד אשה ובעל גבול, כן גם המצוות ששמענו ממנו יש להן גבול, אבל "אנוכי ולא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו, וכשם שאין גבול לקב"ה ומלא כל הארץ כבודו, כך אין גבול למצוה הזאת של אהבת ה'.

וזהו הפשט בדברי רש"י: בני ישראל שאלו את משה "אתה נותן קצבה לברכותינו?" אמר להם משה: "זו משלי היא" – אלו המצוות ששמעתם ממני, ולכן יש להם גבול ומידה וכן גם לשכרם יש גבול – "ככם אלף פעמים". אבל במצוה אחת "אהבת ה'", ששמעתם מפי הקב"ה שאין לו גבול – "יברך אתכם כאשר דבר לכם" – יכול הוא לתת שכר עד אין סוף וגבול...

בשליה חק מובא: כי מתשובתו של משה רבנו לעם ישראל – "זו משלי הוא" (יוסף עליכם ככם אלף פעמים), רואים באיזה אופן צריכים לברך את עם ישראל, ואיך צריכים לאהוב את כל יהודי בכל מהותו. וזה לשונו חק: כי מצאתי כתוב בקונטרסי האר"י ז"ל "משה" בגימטריא "אל שדי". ו"אל שדי" במילואו – אלף, למה, שין, דלת, יוד, בגימטריא אלף (עם הכולל). וזהו הכוונה "זו 'משלי' הוא",

זושא מאנפולי זי"ע, רבי יעקב משפוטובקא זי"ע, רבי זאב מזיטומיר זי"ע ועוד, שיבואו תיכף לשפולי.

לאחר שבאו, הושיבם הסבא מסביב לשולחן גדול ואמר להם: דעו נא, רבותי, שיש לי "דין תורה" עם הקב"ה! ואני עושה אתכם לדיינים, ואם תשאלו אותי איך אני מרהיב לעשות דין תורה עם הקב"ה. הרי בפסוק הנ"ל כתוב: "לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא"...

ואף על פי שלפי הדין התובע הולך למקום הנתבע, אבל כיון "דלית אתר פנוי מיניה", (אין מקום שהקב"ה לא נמצא שם) ובפרט כאן דעל כל "בי עשרה שכינתא שריא" (סנהדרין לט), אפשר לקיים כאן את הדין תורה.

אחר שהתפללו כולם ביחד בציבור, ולקול בכייתם וצעקתם גם אבן מקיר נמסה, פקד הסבא על המשמש שלו להכריז בזה הלשון: **בפקודת העדה הקדושה הנמצאת כאן, הנני מכריז ומודיע שהרב ר' אריה לייב בן רחל תובע את השי"ת לדין תורה, והדין תורה יתקיים בחדר הזה לאחר שלושה ימים!**

כל שלושת הימים ישבה כל העדה הקדושה בתענית וכל אלה הימים התפללו יחד בציבור ולא ניתנה רשות לשום אדם להיכנס באותו חדר. כשהגיע היום הרביעי, ישבו כולם אחר התפילה מעוטפים בטלית ומוכתרים בתפילין, והי"סבא" פקד להכריז שהדין תורה מתחיל. והתחיל לדבר: "בשם כל הנשים והילדים של יהודי רוסיה אני תובע את הקב"ה לדין תורה: מדוע אין הקב"ה נותן להם מזונות, וגזר על הרעב להשחיתם ח"ו, הרי כתוב בתורה (ויקרא כה נח) "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם", ואם כן יש לישראל על כל פנים המשפט של עבד עברי, ונפסק הדין במכילתא ובגמרא, שאדון חייב במזונות אשתו ובניו של העבד, ואיך יכול אפוא הקב"ה לעשות תורתו פלסטר ח"ו?"

והנה ידעתי שהמקטרג יטעון מצד הקב"ה, שהעבדים אינם עבדים כראוי, ואינם עובדים את הקב"ה בשלימות. ועל זה אני משיב שתי תשובות:

א) איפה נמצא הדין הזה, שבשביל שהעבד הוא עצל ואינו עובד את אדונו כראוי, יפסידו גם אשתו ובניו את מזונותיהם מהאדון?
ב) ממה שהעבדים אינם עובדים כראוי, אשם בכך האדון בעצמו, כי נתן לכל עבד ועבד את היצר הרע המסית ומפתה אותו תמיד לבל יעבוד את האדון כראוי, ואני מוכן להישבע בנקיטת חפץ, שלולא היצר הרע שהאדון נתן לכל עבד, בודאי היה כל יהודי עובד את הקב"ה בשלימות."

כאשר כילה הסבא קדישא למעון, עיינו הדיינים קצת בדין, ואחר רגעים אחדים קמה כל העדה הקדושה, והכריזו כולם ביחד: "הדין עם ר' לייב בן רחל, שהקב"ה מחוייב בכל אופן שהוא לפרנס את נשי ישראל עם בניהם ובנותיהם, ובשם שהסכים הבית דין של מטה כך יסכים הבית דין של מעלה". וכך הכריזו שלוש פעמים. אחרי כן ציווה הסבא להביא יי"ש ומיני מתיקה, ושמו כולם "להחיים" בשמחה רבה, ואכלו ביחד סעודת רעים, ולפנות ערב נסעו כולם איש לביתו.

לא עברו חמישה ימים והממשלה פרסמה שמסיביריה יתחילו להוביל לרוסיה אלפי אלפים כורים חטים וכל מיני דגן, כי שם היו תבואות לרוב ובזול גדול, רק שלא היו דרכים מתוקנות להוביל משם לרוסיה, ופתאום מצאו דרכים מתוקנות.

על ידי הפרסום הזה נעשה תיכף בכל המדינה זול גדול, כי כל הסוחרים נזדרזו למכור תבואותיהם קודם שיגיעו התבואות מסיביריה, ולאחר חודש ימים הגיעו באמת תבואות לרוב מסיביריה, וכל השנה היה זול גדול בארץ...

אמר ר' יוחנן משום רבי יוסי, כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח).

הרה"ק בעל ה"זכרון אליעזר" ממישקולץ זי"ע פירש את דברי הגמ' באופן נפלא לפי דברי הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שמפרש את הפסוק (איכה א. א) "כל רדפיה השיגוה בין המצרים", על פי המשל הידוע, שבזמן שהמלך בביתו ואיש אחד רוצה לבוא לפני המלך ולראות את פניו, צריך הוא להרבה הכנות ולפרקליטים גדולים שימליצו בעדו, שירשו לו לבוא לפני המלך. אבל בזמן שהמלך נוסע בדרך, ובפרט בימי גלותו, כל אדם יכול לראות את המלך, ועוד יותר שיכול הוא גם להזמין את המלך לביתו. רק צריך שעכ"פ יהיה ביתו נקי מריה רע וכיוצא בזה...

והנמשל הוא, שבימי בין המצרים, מלך מלכי המלכים הקב"ה כביכול אינו בביתו, בגלל חורבן בית מקדשינו ותפארתנו שיכנה במהרה בימנו. לכן, בימי בין המצרים האלה, כל אדם מיישראל יכול להתקרב אל המלך, להזמין את השי"ת אל ביתו, דהיינו, אל חדרי לבבו יותר מכל ימות השנה וזהו "כל רדפיה השיגוה בין המצרים" – "רודף י-ה".

והנה, איתא בגמרא (שבת קיח): "אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נב. ב) 'אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו' אל תקרי מחללו אלא מחול לו". דהיינו, שמגיע לקרבת ה' ע"י שנמחלין לו עוונותיו. ואז קרוב הוא לקב"ה ביתר שאת.

וזה הפירוש כל המענג את השבת – דהיינו, ששומר את השבת כהלכתו במצוותיו ובאזהרות התלויות בו, וכמו כן הוא מכבד את השבת ומקיים "וקראת לשבת עונג", ע"י זה הוא זוכה לקדושה גדולה ולהתקרבות להקב"ה, ואז נותנים לו נחלה "בלי מצרים" – דהיינו, שאינו צריך לחכות לימי "בין המצרים" לזכות לבוא לפני המלך, רק בכל עת ובכל זמן יכול הוא לזכות לקבלת פני השכינה...

כי אם מאם מאסתנו קצפת עלינו עד מאד. השיבנו ה' אליך ונשובה חרש ימינו בקדם (סוף מגילת איכה).

שאל הגר"א מוילנא זי"ע – מצינו לנביאים הראשונים שהיו חותמים את דבריהם בדברי נחמה. ולכאורה מה הם כאן דברי הנחמה? ויותר מכך: הרי אנו מבקשים: "כי אם מאם מאסתנו", בכל זאת, "השיבנו ה' אליך ונשובה", ולכאורה למה שה' ישיב אותנו – אם מאם מאסתנו?

אלא ההסבר הוא כך: מחמת שתי סיבות אדם מגרש את אשתו, על כי "מצא בה ערוות דבר" או "אם לא תמצא חן בעיניו". במקרה הראשון זה ספר כריתות לכל ימי חייו ואסורה לו עולמית. אבל במקרה השני אפשר לחזור ולשאתה שנית.

וזה פירוש הנחמה "כי אם מאם מאסתנו" – הגירושין היו בגלל שאבד חינונו בעיני המקום, ולכן, "השיבנו ה' אליך" – אפשר לחדש ברית הנישואין ביננו...

אלי ציון ועריה כמו אשה בצריה (קנינת לתשעה באב)

אמר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע – לא בכדי דימו את עם ישראל כ"אשה בצריה", כי אמנם אשה בצריה סובלת, אבל יש לה הרגשה שעוד מעט תשתחרר מסבלותיה ומיד תנוח עם הרך הנולד. כך אנו בטוחים אפילו בזמנים הקשים שבמהרה תהיה לנו השמחה של הגאולה המלאה והשלמה...

מתפללים ומשתוקקים לגאולה עם לחן ווקאלי חדש!

**חזק קריתי א-ל אלקים עליון
והשב את נוותי בשמחה ובהגיון
ישוררו שם רנני, לוי ובהני
אז תתענג על ה'**

(מתוך זמירות ליום השבת "שמרו שבתותי")

לחן: הרב יוסף ברנר
עיבודים קוליים וניצוח מקהלה: פנחס ביכלר
אולפן והקלטה: מייכאל וינברגר

לקבלת הניגון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת:

pninim16@gmail.com

הדפסת והפצת הגליון לכבוד יומא דהילולא של

האר"י הקדוש

ה' מנחם אב

זכותו יגו עלינו ועל כל ישראל אמן!